

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА ПОЛЬЩІ: ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ

Ян ВОЛОШ,

головний редактор часопису «Bibliotekarz»,
голова Асоціації польських бібліотекарів у 2001–2005 рр.

Професійний бібліотечний рух у Польщі і його роль в оновленні бібліотек

Зародження бібліотечного руху в Польщі слід розглядати в контексті світового бібліотечного поступу. Він був природним наслідком динамічного розвитку науки у другій половині XIX і на початку XX ст. У той час відокремлювалися різні наукові спеціальності, поширювалася початкова і середня освіта, швидко зростало виробництво видавничої продукції, а також дедалі сильнішим ставав процес демократизації доступу до науки і культури. Усі ці явища сприяли зростанню попиту на книги, особливо на інформацію про наукові відкриття. Колишні засоби поширення інформації виявилися недостатніми і потребували змін. Створюються нові університетські бібліотеки, до вже існуючих додаються нові національні бібліотеки, з'являються спеціалізовані бібліотеки, розширюється мережа шкільних бібліотек, і за порівняно короткий час виникають численні публічні бібліотеки. Бібліотеки стають важливим елементом наукового і культурного життя багатьох країн. Їхня діяльність потребувала правового регулювання і далі регулюється у формі перших бібліотечних законів.

Дедалі більше бібліотекарів починає створювати свої професійні громадські організації. У 1876 р. була створена Американська асоціація бібліотекарів, рік потому – Асоціація бібліотекарів Великої Британії, на цей час припадає створення таких самих організацій в Японії (1892), Австрії (1896), Швейцарії (1897), Німеччині (1900), Данії (1905), Франції (1906), Бельгії (1907), Голландії (1908), Норвегії (1913), Швеції (1915) і Польщі (1917).

У діяльності бібліотечних організацій з'являються два напрями: перший – це боротьба за соціальний статус професії, другий – зусилля для вирішення фахових проблем бібліотечної справи, які впливають із процесів розвитку сучасного суспільства.

Початок на польських землях

Виникнення професійного суспільного руху бібліотекарів на польських землях пов'язане зі створенням Спілки польських бібліотекарів (1917). Через рік (1918), після довгої 123-літньої відсутності

на карті Європи нашої країни як самостійної держави, Польща знову здобула незалежність, звільнившись від своїх загарбників (Росії, Пруссії й Австро-Угорщини).

Спілка польських бібліотекарів (СПБ) була створена групою бібліотечних працівників, які були одночасно просвітниками, організаторами бібліотек і викладачами науки про книгу. Вони розуміли, що без освіти і без бібліотек завдання будівництва єдиного державного організму і розвиток економічно відсталої країни, зруйнованої внаслідок першої світової війни, буде неможливим.

Такий стан справ у відродженні Польщі визначав основні завдання, записані в першому статуті СПБ, а саме: а) об'єднання бібліотекознавчих і бібліографічних робіт, а також поглиблення знань із цих питань серед фахових працівників; б) нагляд за належним розвитком польських бібліотек, читальних зал і архівів, в) уважне ставлення до умов професійної праці. Починалися спроби вирішення таких проблем, як бібліотечне законодавство, бібліографічна реєстрація друкованих видань, отримання обов'язкового примірника, створення Національної бібліотеки. Організовувалися заняття з навчання і перепідготовки бібліотекарів, а також допомога у вирішенні побутових проблем працівників бібліотек. Завдання, пов'язані з організацією бібліотек і консолідацією бібліотечного життя у країні, здійснювалися з ентузіазмом, прямуючи до уніфікації бібліотечної практики (зокрема були розроблені єдині принципи каталогізації, запровадження яких сприяли введенню в практику польської бібліотечної справи нових технологій і методів роботи). Надавалися консультації і допомога у перетворенні організаційних моделей бібліотек і їхнього пристосування до нових вимог, увага акцентувалася на високому рівні бібліотечних кадрів, співпраці з профспілками, видавничій діяльності і розвивалося широке міжнародне співробітництво. Саме завдяки участі в міжнародних конференціях і розвитку міжнародного співробітництва активно залучалися зарубіжні ідеї, концепції,

методи і досвід інших країн. У результаті науковими бібліотеками в Польщі був досягнутий високий рівень праці, який не поступався закордонному, а також СПБ 1927 р. був підписаний Установчий акт Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій і установ – IFLA, що надало СПБ звання члена-фундатора IFLA.

Одними з основних і найважливіших цілей СПБ були бібліотечний закон і відповідна бібліотечна політика. Незважаючи на намагання СПБ і надання компетентним державним органам чотирьох власних проектів закону про бібліотечну справу, до війни цієї мети досягти не вдалося.

Період відродження Польщі, возз'єднання її в єдину незалежну державу з частин, раніше підпорядкованих різним загарбникам, відновлення після розрухи першої світової війни був перерваний початком другої світової війни.

Війна і перші роки відновлення країни і бібліотек після воєнної розрухи

Друга світова війна принесла Польщі величезні втрати. Країна втратила 46 % своєї території і близько 6 млн убитих гітлерівцями і загиблих у боротьбі громадян, також була зруйнована вся економіка, промисловість, міста, загинула або була убита більшість інтелігенції (у тому числі 20 тис. розстріляних за наказом Сталіна польських офіцерів у Катині, Харкові й інших місцевостях). Величезні втрати понесла польська культура і наука, були майже цілком знищені або розпорочені бібліотечні фонди.

Під час війни діяльність СПБ не була припинена, а його члени працювали задля порятунку зібрань від розгарбування і знищення, комплектували їх підпілними виданнями, займалися обслуговуванням нелегального навчання і надавали допомогу бібліотекарям, і крім того, готували концепції організації бібліотек після закінчення війни.

Після звільнення від загарбників почалася повенна відбудова країни. Зусилля бібліотекарів і їхніх організацій зосередилися на ідентифікації втрат, пошуку і поверненні переміщених і покинутих зібрань, відновленні книжкових фондів і бібліотек, а також створенні нових бібліотек, особливо на західних землях, колись німецьких і присуджених Польщі державами-переможцями. Одночасно проводилися роботи з підготовки правових основ і концепцій майбутнього розвитку бібліотечної справи в Польщі. На щастя, державна влада скористалася знаннями і досвідом видатних спеціалістів-бібліотекарів і ухвалила розроблені ними

плани створення в Польщі широкої бібліотечної мережі, форма і принципи якої знайшли відображення у Декреті про бібліотеки і забезпечення цілісності бібліотечних фондів 1946 р. – першому в Польщі правовому акті в ранзі закону. І хоча надалі, з ідеологічних причин, деякі постанови Декрету залишалися недієвими, він був правовою основою для розширення і створення нових бібліотечних мереж у масштабах, які перевищували довоєнні сподівання.

Трапилося так із багатьох причин, але, насамперед, у зв'язку зі зміною державного ладу і потребою підготовки нових кадрів для зміцнення і поширення нав'язаного Польщі комуністичного ладу. Книги і бібліотеки не мали тоді конкуренції мас-медіа, і тому в їхньому розвитку і поширенні брали участь вища партійна і державна влада, яка ставилася до книг як до ефективного інструменту пропаганди, котрий не могли замінити інші недоступні або непоширені тоді мас-медіа (радіо, кіно, тоді ще відсутнє телебачення). Проблеми читання і бібліотек враховувалися в програмах комуністичної партії, прийнятих на з'їздах, і були предметом виступів партійних і державних керівників. Зрозуміло, що не тільки оголошувалися, але і здійснювалися амбіційні програми будівництва нових видів бібліотек і бібліотечних мереж, була створена Головна дирекція бібліотек, а кількість бібліотек і їхніх читачів систематично зростала.

Ці завдання перевищували виконавчі можливості нечисленних, частково винищених бібліотечних кадрів. Урядова адміністрація, надаючи велике значення відновленню й утворенню нових бібліотек, при співробітництві зі Спілкою польських бібліотекарів і архівістів (об'єднання архівістів із бібліотекарями в СПБіА відбулося 1946 р.) організувала школи для бібліотекарів і кафедру бібліотекознавства (в Лодзинському університеті), десятки і сотні курсів із підготовки нових фахівців для бібліотечної роботи, а також широко використовувала знання й уміння бібліотекарів у відновленні зруйнованих робочих місць, у динамічному створенні нових бібліотек і розширенні бібліотечних мереж у Польщі. СПБіА, зосереджуючись у своїй діяльності на організаційних, навчальних і видавничих питаннях, клопоталася про надання окремого статусу професії бібліотекаря і розробці її прагматички (вимоги до кваліфікації, тарифна сітка). Посилилося співробітництво з адміністративною владою і профспілками, які взяли на себе турботу про соціально-побутові проблеми бібліотекарів, а також були відновлені контакти в рамках міжнарод-

ного співробітництва, що, проте, швидко припинилися після введення і зміцнення в Польщі сталінських порядків.

У народній Польщі

Період сталінських репресій не був тривалим, але приніс Польщі багато шкоди. Не тільки були припинені всі міжнародні контакти, але жорстоко контролювалося соціально-економічне життя країни. Карався кожний прояв незалежної думки і діяльності. Скаженіла цензура, із бібліотечних фондів вилучалося все, що суперечило ідеології; потужний апарат репресій примушував діяти відповідно до волі комуністичної партії.

СПБіА не був розпущений, але жорстоко контролювався. У його керівництво були введені прихильники нових порядків, які погоджувалися з цензурою, залученням бібліотек у систему ідеологічної пропаганди, схвалювали нав'язані партією принципи комплектування фондів і культосвітньої діяльності.

Відлига після смерті Сталіна, а потім «Польський жовтень 1956 року» прискорили процес розпаду сталінських порядків. І хоча наслідки не відразу можна було усунути, але процес цей постійно, хоча з коливаннями, посилювався – аж до створення «Солідарності» і занепаду комуністичного ладу в 1989 р.

Як у сталінські часи, так і пізніше, хоча вже без вимушених почестей для великого керманіча народів і класиків світової революції, організація бібліотекарів, тобто СПБіА, перетворена в 1953 р. на Асоціацію польських бібліотекарів (АПБ), усі свої сили спрямувала на створення нових бібліотек, утворення бібліотечних мереж, уніфікацію стандартів, формування правильної бібліотечної політики держави, створення органу центрального керування бібліотеками в Польщі, будівництво споруди Бібліотеки Народової, розвиток центрів наукової інформації, встановлення категорії дипломованих бібліотекарів, уніфікацію вимог до кваліфікації бібліотекарів, створення єдиної тарифної сітки, зростання заробітної плати бібліотекарів, розширення навчальних центрів для бібліотекарів на рівні середніх і вищих шкіл, поліпшення матеріальних умов роботи бібліотек. Величезним досягненням тих часів була поступова уніфікація технологій і методів роботи бібліотекарів, правових і фінансових принципів функціонування бібліотек, вимог до кваліфікації, тарифної сітки для працівників усіх видів бібліотек, а також зміцнення почуття спільності бібліотечних кіл.

Після періоду відновлення і розвитку бібліотек актуалізувалися питання модернізації, кращого пристосування їхньої діяльності до мінливих соціальних, економічних і політичних умов. Важко було б назвати аспект або галузь бібліотечної справи, стосовно якого організація не виявила би зацікавленості. АПБ брала участь у вирішенні таких ключових питань, як прийняття нового закону про бібліотеки 1968 р., розвиток центрів наукової інформації й інформаційної діяльності, раціоналізація і модернізація бібліотечних майстерень. АПБ розробляла і подавала владі звіти про стан польської бібліотечної справи, проекти програм його розвитку, вимагала кращої бібліотечної політики, оптимального керування бібліотеками, розвитку бібліотечного будівництва, модернішого устаткування й оснащення, клопоталася про постачання бібліотек бібліотечними матеріалами, у тому числі книгами й іноземними газетами і часописами, активно брала участь у розробленні й реалізації програми спеціалізації в комплектуванні бібліотечних зібрань, формуванні національного бібліотечного фонду, застосуванні сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, у діяльності щодо захисту і реставрації бібліотечних фондів.

Зустрічі з міністрами, доповідні записки владі, участь у роботі парламентських комісій, урядових і інших установ і організацій, звернення, проекти нового бібліотечного закону й інших правових норм, представлення бібліотечних проблем на конгресах польської науки і культури, ініціатива у проведенні конкурсів і змагань бібліотек, призначення Загальнопольського Дня бібліотек (за останні три роки також і Тижня бібліотек), визнання досягнень бібліотек і бібліотекарів (премії, дипломи, медалі) – усе це формувало професійний авторитет і престиж організації і спонукало владу враховувати постанови бібліотекарів і використовувати їхні фахові знання й уміння.

Активність, систематичність і ефективність діяльності спочатку СПБіА, а пізніше АПБ були і є можливими завдяки багатству традицій і досвіду, а також:

- пристосуванню структур організації, а також методів і форм діяльності до мінливих умов; можливості використання досвіду бібліотечних організацій інших країн; турботі про створення умов, що сприяють науковій праці; організації дискусій, нарад, конференцій, з'їздів, а в останні роки також таких форм, як семінари і симпозиуми, які мають велике значення не тільки для формулювання постулатів і пропозицій, але та-

кож поширюють фахові знання, нові ідеї і рішення, спонукають до міркувань і розширюють сферу зацікавленості;

- участі в роботі організації, її керуванні і діяльності багатьох видатних бібліотекарів. Справа стосується не тільки Головного правління АПБ, влади організації на рівні воєводств (округи), повітів (відділення), гуртків у містах і бібліотеках, але також комісій, секцій і робочих груп, які об'єднують видатних спеціалістів і бібліотекарів, зацікавлених діяльністю бібліотек. Завдяки їхній активності та громадській роботі, стала можливою підготовка фахових експертиз, програм, висновків, проектів, що спрямовуються до органів влади і бібліотечного співтовариства. Вони є організаторами багатьох конференцій і авторами доповідей, наукових праць і публікацій, які публікуються переважно видавництвом АПБ (близько 18–20 у декількох серіях), а також публікуються в часописах АПБ («Бібліотекар», «Довідник бібліотекаря», «Бібліотечний огляд», «Питання наукової інформації», «Інформаційний бюлетень Головного управління АПБ», «Експрес ГП АПБ») і ЕВІВ, тобто «Електронний бібліотеці – цифровому порталі АПБ». Варто додати, що видавництво АПБ є головним постачальником публікацій для посібників, фахової і наукової літератури для бібліотекарів.

Після 1989 року

Зміна устрою викликала величезне потрясіння в усьому суспільстві. Свій вплив втратила комуністична партія, сумніву і демонтуванню стала піддаватися стара інституційна система організації соціально-економічного життя країни.

Ці явища не могли не торкнутися бібліотечної справи. Навіть у Сеймі на початку 90-х років виголосувалися такі погляди щодо публічних бібліотек, що це комуністичні установи, що вони не заслуговують довіри і заступництва з боку держави. Ще сьогодні в деяких органах місцевого самоврядування можна почути відлуння тих тверджень. У контексті ліберальних ідей з'явилися також думки, що держава повинна звільнитися також від обов'язку утримання бібліотек, а відповідальність за цю сферу соціально-економічного життя повинні взяти на себе неурядові організації і приватні особи. Голоси бібліотекарів, ослаблені внутрішніми суперечками і розрахунками, слабо протистояли цим поглядам. Проголошені думки й оцінки формувалися в опозиції до суджень, які схвалювалися до 1989 р. У результаті багато політиків під-

давалися цим думкам і вилучали справу бібліотек із кола своїх інтересів. Ті, хто мали об'єктивні погляди, не могли пробитися зі своїми думками і програвали в ході суперечок і боротьби за вирішення фундаментальних проблем зміненої держави. Все це незначною мірою знаходило висвітлення в ЗМІ і суспільній думці. У суспільній свідомості справи бібліотек не знайшли свого місця серед важливих суспільних проблем.

Реальність процесу перетворення державного ладу призвела до повного заперечення колишньої бібліотечної політики держави, а потім – після введення місцевого самоврядування – до передачі майже всіх виняткових прав урядової адміністрації і відповідальності за бібліотеки новоствореній муніципальній адміністрації, яка була далекою від бібліотечних справ і вміння керувати бібліотеками. Тільки завдяки інерції, властивій процесам соціальних змін, і, до певної міри, позиції фахових працівників відомства культури, що не відразу відмовилися від виконання своїх завдань надійних захисників публічних бібліотек, серед бібліотекарів зберігалася переконання про відповідальність урядової адміністрації за публічні бібліотеки, що адміністрація багаторазово, особливо пізніше, спростовувала. У результаті відомство культури відмовилося від наглядових і координаційних функцій, був обмежений моніторинг бібліотек і підтримка аналітично-дослідної бази, яка раніше функціонувала для відомства. Нарешті, до мінімуму були скорочені штатні одиниці для працівників, які займаються справами бібліотек. Подбали також про те, щоб усі ці зміни відповідали мінливим правовим положенням, у тому числі зміненому Закону про бібліотеки 1997 р.

Сум'яття на початку 90-х років торкнулося також АПБ і бібліотечних кіл. Розгорілися суперечки і дискусії, заперечувалися досягнення, наростали претензії й обвинувачення, робилися спроби (як правило невдалі) до створення нових організацій бібліотекарів. Зросло значення профспілок, як «Солідарності», так і пов'язаних із посткомуністичним рухом. Питання удосконалення діяльності бібліотек лишилися в тіні суперечок ідеологічного, політичного і соціального характеру. Проте, незабаром суперечки і суперництво в бібліотечних колах дійшли на другий план стосовно реального стану, у якому опинилася вітчизняна бібліотечна справа. Умови діяльності бібліотек ставали дедалі важчими. Як профспілки, так і Асоціація польських бібліотекарів усе частіше зверталися до влади з заявами і протестами, змістом яких були пропозиції но-

вих рішень і виступи проти ліквідації й об'єднання бібліотек з іншими установами, а також прохання про краще фінансування бібліотек, захист звільнених працівників, боротьба з поширеним явищем привласнення керівних посад у бібліотеках політичними угрупованнями і котеріями. З цього випливає, що бібліотеки не були бенефіціантами зміни державного ладу.

Асоціація польських бібліотекарів, у ПНР єдина професійна організація бібліотекарів (оскільки влада не погоджувалася на створення інших), хоча піддавалася сильній критиці (особливо за декларацію її керівництва про приєднання до Патріотичного руху національного відродження – організації комуністичної влади, метою якої було об'єднання суспільних сил для збереження комуністичного ладу після введення військового стану в 1981 р.), розраховувшись із помилками минулого, розвивала діяльність, спрямовану на відновлення довіри бібліотечних кіл, захист бібліотек, особливо публічних, і відновлення їхньої діяльності, тим більше, що близько трьох чвертей її членів набиралося з працівників публічних бібліотек.

Асоціація розвивала свою діяльність за трьома головними напрямками: інтегрування бібліотечних кіл, поширення нових ідей і концепцій розвитку в бібліотечній справі, а також інтервенція. Присутність і активна діяльність директорів бібліотек, особливо публічних, у структурах Асоціації полегшувала здійснення планів діяльності організації, які враховують реальні потреби і нові вимоги. Насамперед, АПБ організувала зустрічі керівних кадрів бібліотек і десятки конференцій (раніше цим займалася урядова адміністрація), присвячених найважливішим проблемам публічних бібліотек, створювала форум для обміну думками, досвідом і новими ідеями, проектам. Вона активізувала бібліотечне середовище і намагалася формувати в ньому активні суспільні позиції. Для цих цілей був використаний потенціал людей, які брали активну участь як у роботі фахових комісій і секцій АПБ, так і видавничій діяльності Асоціації, котра поширювала нові ідеї і концепції вітчизняних колективів, а також досвід світового бібліотечного співтовариства. Інтенсивно застосований і необхідний інтервенціонізм на користь бібліотек (інтервенції в органах місцевого самоврядування, в органах влади різного рівня, звертання до урядової адміністрації і парламенту) був природним наслідком глибокого залучення АПБ у проблеми всієї бібліотечної справи.

Окремої уваги заслуговує ініціатива АПБ 2000 р.,

яка стосувалася зміцнення і розвитку співробітництва професійних громадських організацій у галузі бібліотечної справи і наукової інформації в Польщі. Всі вони були створені після 1989 р. Висловлюючи і забезпечуючи потреби своїх членів, вони зосереджують увагу на обраних сферах і напрямках діяльності, які збагачують професійну суспільну активність бібліотечної громадськості і дають змогу ефективно домагатися здійснення її цілей.

АПБ почала налагоджувати зв'язки з цими організаціями і між цими організаціями задля співробітництва і узгодження спільних поглядів і позицій стосовно ключових проблем бібліотек і професії бібліотекаря. У першій зустрічі взяли участь, крім АПБ, представники Конференції директорів бібліотек вищих навчальних закладів, Польської спілки бібліотек, Польського бібліотечного товариства, Польського товариства наукової інформації, Товариства вчителів бібліотекарів польських шкіл, профспілки «Солідарність» і профспілок, пов'язаних із посткомуністичним рухом. Ініціатива АПБ виявилася потрібною: зустрічі проводяться два рази в рік і слугують як для обміну інформацією про свою діяльність, так і узгодження думок і позицій щодо актуальних проблем польської бібліотечної справи.

Зазначені організації, хоч і нечислені, є значним інтелектуальним і професійним потенціалом, важливим для бібліотечної громадськості. Коротко охарактеризуємо їхню діяльність.

Інші бібліотечні організації

Товариство вчителів-бібліотекарів польських шкіл (ТВБПШ) – це перша самостійна громадська організація, яка об'єднує вчителів-бібліотекарів. Було створене в 1992 р., а його статутними завданнями є: участь у формуванні належних умов роботи шкільних бібліотек; інтеграція професійних кіл учителів-бібліотекарів і захист їхніх фахових інтересів; сприяння розвитку читання дітей і молоді; підтримка фахових ініціатив, навчання, перепідготовка вчителів-бібліотекарів. ТВБПШ звертається до урядової і муніципальної влади з важливими для шкільних бібліотек питаннями (зокрема нового правового регулювання, об'єднання шкільних і публічних бібліотек, організації перепідготовки вчителів-бібліотекарів, програм навчання), є співорганізатором щорічних робочих і методологічних зустрічей, а також різних навчальних програм і курсів.

Польська спілка бібліотек (ПСБ) була утворена 1999 р. з ініціативи директорів публічних бібліотек як наслідок адміністративних реформ у Поль-

щі. Метою організації є консолідація польських бібліотек і їхнє представлення парламентській, урядовій і муніципальній владі, поліпшення функціонування польських бібліотек. Здійснюючи ці завдання, Спілка діє на користь поглиблення у свідомості суспільства знань про потреби й умови діяльності бібліотек у Польщі, розробляє характеристики, висновки і проекти, які стосуються правових положень, підтримує співробітництво бібліотек, дослідження з бібліотечної справи, ініціативи щодо реклами книг і читання, а також запровадження сучасних технологій з обміну інформацією. Важливою формою діяльності Спілки є національні і міжнародні конференції, робочі зустрічі, які сприяють поглибленню знань і уміння бібліотекарів, а також представлення органам влади положень і пропозицій інновацій. Спілка об'єднує близько 100 бібліотек, переважно публічних.

Польське бібліотечне товариство (ПБТ) було засноване (1989 р.) співробітниками наукових бібліотек, університетських інститутів бібліотекознавства, видавництв і книгарень. Статутними завданнями ПБТ є:

- 1) ведення науково-дослідної і видавничої діяльності в галузі книгознавства;
- 2) організація (самостійно або разом із кооперантами) диспутів і конференцій із важливих питань, пов'язаних із життям книги в Польщі;
- 3) узгодження і формулювання позицій фахівців із цих питань;
- 4) розробка експертиз;
- 5) підвищення рівня знань, етики і фахової кваліфікації членів, а також впливу у цій галузі на всіх бібліотечних працівників;
- 6) взаємодія з компетентними органами влади, установами, комітетами, науковими товариствами, національними і закордонними організаціями в галузях, охоплених діяльністю ПБТ.

У діяльності ПБТ помітні і приносять значні плоди у вигляді цінних довідників, наукових і документальних публікацій три напрями науково-дослідних інтересів. Це: проблематика фондів, отриманих і переміщених у результаті воєнних дій і наступної зміни кордонів, відтворення і написання історії польської бібліотечної справи повоєнного часу, документування втрат польських бібліотек періоду другої світової війни. Конференції і дискусійні форуми, організовані Товариством, збирають і надихають бібліологів усієї країни; результати опублікованих науково-дослідних робіт поглиблюють знання про долю польських бібліотек і збитки у польських зібраннях унаслідок війни.

Польське товариство наукової інформації (ПТНІ) було утворене в 1992 р. відповідно до статуту. Головним завданням ПТНІ є «поширення в товаристві переконання про важливу роль і значення наукової і технічної інформації в соціально-економічному розвитку і науково-технічному прогресі, а також про необхідність використання їх у творчій діяльності і при прийнятті рішень». Таким чином, діяльність ПТНІ полягає у розвитку теорії і практики наукової інформації, інтегруванні кіл творців і користувачів наукової інформації, при наданні допомоги у вирішенні суспільних проблем; а також поширенні знань про роль і значення наукової інформації в розвитку країни. ПТНІ організовує конференції і зустрічі, веде видавничу, навчальну діяльність, розробляє експертизи, висновки і пропозиції, пов'язані з науковою інформацією в Польщі.

Польське товариство читання (ПТЧ) було засноване у 1992 р. з ініціативи групи співробітників Інституту книги і читання Бібліотеки Народової. Мета його діяльності – розгалуження читання, розвиток досліджень суспільного функціонування книги, поширення знань про алфавітизацію і читання, а також інформування законодавчої і виконавчої влади щодо проблем видавничого руху, установ, які займаються наданням доступу до книг і преси, а також про напрями розвитку читання. ПТЧ об'єднує переважно вчителів, видавців, продавців книг і журналістів, зацікавлених проблематикою читання; організовує щорічні конференції, присвячені проблематиці читання в широкому контексті суспільних структур, зразкам активної участі в культурному житті, загальноновизнаним цінностям, крім того, займається видавничою діяльністю.

Варто також згадати про дві неформальні (не є юридичними особами), але дуже активні організації, які мають важливе значення у житті бібліотечної громадськості в Польщі – *Конференція директорів бібліотек вищих навчальних закладів*, утворена в 1997 р., і *Конференція директорів воєводських публічних бібліотек*, яка почала діяльність у 2004 р.

Перша з них представляє бібліотеки польських вищих навчальних закладів. Метою Конференції є: підтримка, розвиток, удосконалення бібліотек у вищих навчальних закладах, активна участь у формуванні рішень державної й адміністративної влади щодо бібліотек ВНЗ у галузі формування законодавчих актів; представлення позицій бібліотекарів ВНЗ щодо політичних, адміністративних, наукових установ і керівництва ВНЗ із питань, що стосуються їхніх бібліотек; інтеграційна діяльність. Таким чином жодна з проблем ВНЗ не залишається без

уваги членів Конференції, що послідовно беруть участь у їхньому вирішенні, організуючи наради, розробляючи висновки і позиції, що спрямовуються також до органів влади і бібліотекарів.

Конференція директорів воєводських публічних бібліотек є молодого організацією, але ефективно виконує аналогічні завдання стосовно публічних бібліотек.

Завдання, які стоять перед професійним бібліотечним рухом

Як і в усіх інших країнах, на формування польської бібліотечної справи впливають історичні і сучасні умови. Особливе значення мають ті, що сформувалися після 1989 р. у результаті вступу на шлях демократії і ринкової економіки. Проте, після шістнадцятих років змін і перетворень, надалі спостерігаються залишки старого ладу в мисленні, діях, навичках і позиціях людей усіх соціальних прошарків. Це закорінення в минуле ускладнює вирішення старих і зростаючих нових проблем і є джерелом нових несприятливих явищ.

Для бібліотек особливо несприятливою є відсутність бібліотечної проблематики в суспільному диспуті, що вказує на низький рівень суспільної свідомості в цій галузі. Центральні мас-медіа уникають цієї тематики, а місцеві зосереджують увагу лише на одиничних ініціативах або досягненнях бібліотек. Це великий парадокс тим більше, що польське суспільство повірило в освіту і високо її цінує. За останні 16 років у Польщі удвічі зросла кількість населення з вищою освітою. Додалося багато нових державних ВНЗ і понад 300 вищих недержавних шкіл. Була проведена реформа початкової і середньої освіти. Студенти, а також випускники, що вливаються у різні сектори суспільного життя, потребують добре укомплектованих бібліотек і ефективних інформаційних послуг, які здатні забезпечити лише сучасна бібліотека, добре оснащена, із компетентними працівниками, добре керована, яка працює в комп'ютерній мережі, володіє новими технологіями та надає різноманітні послуги. І все-таки, громадкість рідко приділяє увагу бібліотекам, хоча читачі потребують кращого вибору книг, доступу до інтернету і різноманітних удосконалень.

Усе це формує завдання, перед якими стоїть бібліотечний рух. Постійними й основними є відновлення і розвиток бібліотек як фундаменталь-

них ланок освітньої, культурної і суспільної інфраструктури країни. Усвідомлення цих завдань змушує бібліотекарів звертатися за рішеннями і досвідом, які використовуються у практиці інших країн. У бібліотеках є фахівці, яким вистачає знань і ентузіазму, щоб проявити ініціативу й успішно здійснювати позитивні перетворення, а також використовувати нові технології.

Ці старання і прагнення завжди супроводжувала ідея про необхідність компетентної бібліотечної політики держави, про потребу розробки і реалізації програм і стратегії розвитку бібліотек, а також відновлення їхньої законодавчої бази. Усе це дає змогу усвідомити, які основні завдання постали нині перед бібліотекарями, а саме:

- залучення мас-медіа і громадськості в бібліотечну справу і читання;
- залучення політиків до ідеї проведення бібліотечної політики й організації фахового механізму керування бібліотеками на центральному, регіональному і місцевому рівнях.

Професійний рух бібліотекарів потребує інтеграції бібліотечного товариства. Без систематичного поглиблення інтеграції не можливо буде ні визначати нові проекти і програми, ні ефективно домагатися їхнього здійснення.

За поглиблення інтеграції будуть розширюватися можливості впливу бібліотечного середовища на очікуване врегулювання правових основ бібліотечної справи, прискорення модернізації методів і технологій керування, поліпшення системи фінансування, подальший розвиток співробітництва і партнерських зв'язків між бібліотеками й іншими установами, завершення процесу комп'ютеризації й дедалі ширше використання нових інформаційних і комунікаційних технологій, поцифрування, а насамперед, на координацію діяльності бібліотек у рамках стратегій і програм, професійно розроблених із врахуванням потреб читачів.

У Польщі є значні за кількістю фонди і послуги мережі наукових, спеціальних, шкільних, педагогічних і публічних бібліотек. Основне завдання полягає в тому, щоб ними краще керувати, удосконалювати їхню роботу і використовувати їхній потенціал у розвитку країни. Професійний бібліотечний рух, критично сприймаючи дійсність, робить усе можливе для необхідного рівня бібліотек, який би максимально задовільнив зростаючі потреби суспільства.